עין משפט נר מצוה

כמ א מ"י פ"ז מהלכות שבת הלכה ח ופ"ז מהלכות שבועות הלכה ג:
ל ב מ"י פ"ז מה' שבת הלכה ג ויהלכה ט:
לא ג מ"י פ"ח מהלכות שבת הלכה כ:
לב ד סמ הלכה ד:
לג ה מ"י פ"ז מהלכות שבת הלכה כ:
לד ו מ"י פ"ח מהלכות שבת הלכה ח:
לה ז מ"י פ"ח מהלכות שבת הלכה ח:
לו ח מ"י פ"ז מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה:
לז ט מ"י פ"ח סה הל' ה סמג עה טוש"ע ס"ר סימן ש"מ סעיף ט:
לח י מ"י פ"ח מהלכות שבת הל"ח סמג שם:

רב נסים גאון

ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הני מילי מתקן והאי מקלקל הוא. כבר פירשנו בפרק א' עיקר דבריו של ר' יהודה. אבל [האי] מקלקל הוא, הוא ששנינו במשנה בפרק ר' אליעזר אומר האורג (שבת) וכל המקלקלין פטורין.

רבינו חננאל

למה לי למיתנא מינא [מ"] חסר אחת, אטו עד האידנא מי לא ידענן בניניי, ומשני ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. (ת"ש) [תנא] הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן. (קס"ל) [קס"ל] כי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. שמענן מינה שאילו השניים במשנתנו חשובין אבות והשאר הן תולדות. וכל העושה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת, והעושה כ' אבות או ב' תולדות דלאו אב אחת, [חייב] שתים. ומיפרשא בגמרא דהזורע דר' אלעזר מחייב בגמרא דכריחות אתולדה במקום אב דידיה תרתי, ולית הלכתא כוותיה. ואסיקנא מדקיא דמתניתין דמאן דעביד כל מלאכות שבעולם ואפילו אלף מלאכות אינו חייב יותר מארבעים חסר אחת חטאות, שהכל נכללים בכלל אבות ובתולדותיהן הללו. ירושלמי כל דבר שהוא משביח הפרי חייב משום זורע, המבריך, המרכיב, והמקרפם, והמזדר, והמפסל, המזהם, הפרק, המעשן, המתלע, הקוסס, הסך, המשקה, המנקב, והעושה בתים, חייב משום זורע. אמרינן משמיה דרב, הזומר חייב משום נוטע, והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע, שמענן מינה מדמוקים המבריך והמרכיב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה, וכולן נכללין בכלל אב אחד. הנוטע וולד הוא של זורע, כי הנוטע נתעץ ייחור של אילן בארץ ומתגדל. [והזורע] כגון הפסיל הזורע לארץ רצומה. והזומר, המקום שזומר באילן מתגדל המקום ההוא ומוסיף פירות ונמצא כנוטע, לפיכך אמרינן בזומר חייב (שתים) משום נוטע. ואם הוא זומר וצריך לעצים, (ו)אמצא בשזומר חייב משום נוטע כמו שאמרנו, ובנטלתו העצים נמצא כקוצר, לפיכך בזומר וצריך לעצים חייב שתים, משום נוטע ומשום קוצר. וכן מאן דקטיל אספסתא, ומאן דקניב סילקא, כולן דרך אחת הן וחייב שתים, בומן שיש שיעור קצירה ושיעור זריעה. [נ"א: וחייב שתים משום קצירה ומשום זריעה]. פי' המבריך, התופר בארץ ומבריך [נ"א: מרכין] הייחור וטומנו [נ"א: וקוברו] (לעפר) [בעפר] ומוציא ראש הייחור במקום [נ"א: למקום] רחוק. ההורש, החורן, החופר כולן מלאכה אחת הן. אסיקנא כל אילו משום חרישה. כל שהוא ליפות הקרקע בשדה חייב משום חורש. וכל שאין בבית להשוות חייב משום בונה. אבל להשוות קרקע השדה חייב משום חורש, כדכתיב הלא אם שוה פניה. והוא כגון המדייר, והמערר, והמכבר שהוא משוה נוטות. והמפעפע גושים. המסקל, המפלא נקעים שתחת הדיתים, העושה עוגיות לגפנים, המברה בחרשים, המצית אור בחיטים הקנים ובאגם חמרים, ואמת המים המכשרת צדדים לזריעה. וכל דבר שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש, כך הוא מפורש בירושלמי. וכן הא דאמר רבה היתה לי גומא וטממה אף זה משום פני אדמתו, בבית חייב

עוג: כלל גדול פרק שביעי שבת

גמ' מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והמורש כו' ואמאי מזיאן לי מרבנין[1] ניתנו: **שאם עשאן כו'.** ובא להודיענ שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו (2) חייב כמה חטאות עליו: **מכרב כרבי.** מורסין: **בא".** קשה היא ואין יכול לכסות בלא מרישה ואשמעינן דהא נמי מרישה היא: **כולן מלאכה אחת הן.** דזומר נמי לצמוחי אילנא הוא. ונפקא מינה דאי עבד ליה כולן בהדי זורע לא מיחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה כו'. זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה הוא דהייגו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מבריך ומרכיב אבל זומר תולדה: **זומר חייב.** משום תולדת נוטע דלצמוחי עביד: **ונוטע.** גופיה וכן מבריך ומרכיב: **חייב משום זורע.** כלומר אינהו נמי זורע הן זה אב בזרעים וזה אב באילנות: **משום נוטע לא.** אמבריך ומרכיב קאי: **אימא אף משום זורע.** דהך זריעה באילנות ואי עביד ליה בהדי זורע מיחייב חדא ותו לא: **זומר.** להלמיה הגפן: **וצריך לעצים.** להסקה משום דצריך להם הוא תולדה דקולר דצריך נמי לקולר: **דקטל אספסתא.** שמת וקולרין אותו ג' פעמים בחדש ומחזר ולומה: **דקניב סילקא.** מותן תרדין מן הממוכר ומחזרין וגדלין: **החורש.** עושה חרילין בקרקע: **מלאכה אחת הן.** אינו חייב אלא אחת דכולהו לרפויי חרצא עבידי: **נכשושים.** תל קטן: **בכיים.** שייך בגין שמתכוין להשוות קרקעיתו: **משום חורש.** דמרפי חרצא: **גומא וטממה.** כעפר היינו חורש שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזריעה והשוה לקרקע להיות מזרע עם השדה: **אלא לעפרה.** לכסות לוחה: **פטור עליה.** ואין כאן משום בנין בנית דקלקול הוא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה צריך לה חייב משום בונה: **לרבי יהודה.** כפרק המצניע (לקמן נג:) גבי מוליא את המת במטה: **מתקן.** כמו מוליא את המת לקוברו אינו צריך לגופה דהולאה ולא למת אלא לפנות בימו. והולאה הלריכה לגופה כגון שהוא צריך לאפץ בה במקום אחר: **מקלקל הוא.** את בימו: **גודר.** בתמרים: **ומוסק.** בזיתים: **אורב.** בתאנים: **דשדא פיסא לדיקלא.** זרק פיסת רגבים לדקל: **ואתר תמרי.** הטיר התמרים: **טולא.** תולדה דקולר:

מפרק. תולדה דדש שמפרק תבואה משבליה לשון פורק מן החמור דישקתרגיי"ר בלע"ז רבינו לוי וגם בתשובת רבינו משולם הגאון מלאתי כן ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות: **אין דרך תלישה ופריקה ככך.** על ידי זריקה אלא אי ביד או בכלי ותולש בלאחר יד הוא ופטור: **דכניף מלחא ממלחתא.** שנכר מלח ממשרפות מים דמתרגמינן מרליי ימא שממשיך לתוכו מים מן הים והחמה שורפתן והן נעשין מלח ואותו חרץ קרי מילחתא: **משום מעמר.** שאף הוא כמאסף בשבלין הוא: **המנפץ.** פשתן בגבעולין: **והמנפט.** למר גפן בקשת כדרך האומנין. ואמר גפן גידולי קרקע הוא להכי קרי ליפוט דליה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ דלמר: ה"ג **היינו זורה היינו כורר היינו מרקד.** היינו כמו הי ניהו. כלומר דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת והלא כולן מלאכה אחת הן דמפרש אוכל מן הפסולת:

גמ' מנינא למה לי: א"ר יוחנן אשאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: הזורע והחורש: מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש והדר ליתני זורע ב'תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי תנא ג'הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן מאי קמ"ל ד'[הא קמ"ל] העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת א"ר ה'אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי ו'זומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא אימא אף משום זורע אמר ז'רב כהנא ח'זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע א"ר יוסף האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום (ט) זורע: והחורש: תנא י'החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן אמר רב ששת ·היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש י"אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה (י) משום חורש י"אמר רבי אבא ·החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לרבי יהודה דאמר ח'מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן האי מקלקל הוא: והקוצר: תנא י"הקוצר הבוצר י"והגודר והמסיק והאורה כולן מלאכה אחת אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך: והמעמר: אמר י"רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר ב"אין עימור אלא בגידולי קרקע: והדש: תנא הדש והמנפץ י"והמנפט כולן מלאכה אחת הן: הזורה הבורר והטוחן והמרקד: ·היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מילתא דהויא במשכן

אע"ג

מכדי מכרב כרבי ברישא והדר כו'. לא שייך למידק הכי בהא דקתני המכבה ברישא והדר המבעיר דהכא כל קידורא דפת נקט כסדר לבד מחריסה: **משום** זורע. אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא לא קאמר שצריך להתרותו משום זורע אלא דאם התרה בו משום זורע חייב אבל אם התרה בו משום נוטע (לקמן קלא.) משמע קלת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה (שיהא חייב) רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד ונם זה יש לדחות דהכי פירושו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבה אמר משום בורר דאם אבל אם התרו בו אבל אם התרה בו תולדה ולא משני דלהכי קרי ליה אב דצריך להתרות אתולדה [משום] אב[ט]: **וזומר** וצריך לעצים חייב שתים. והא דאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף כו.) תו מזיזה לההוא גבבא דהוה קא בעי אמר להן כהן וחמיר אמרו ליה יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע התם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך אלא מתקלקל:

וצריך לעצים. נראה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קולר אלא בעינן זה מידי דהוה אקוצע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר לימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא בעינן לפי שאין דרך דישה בכך:

ואחת משום מפרק. אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו מן הפירות שעליו אלא כמו שפירש רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת:

מפרק. פירש"י דהוה תולדה דדש ונקשה לר"ת דבשילהי המצניע (לקמן נה.) אמר דחולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דדש הא אמר לקמן[ט] גבי הפוטע חלזון דלרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי רבנן דלא הוי גידולי קרקע אבל בחולב מחייבי דבהמה חשיבא גידולי קרקע כדמוכח בריש בכל מערבין (עירובין דף מ.) דהא [ע"כ טעמא דרבנן משום] דליפין להו מסממנין שבמשבן דאין דישה אלא בגידולי קרקע *לגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (כ"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' יצא החולב והמנגבן כו' ודוחק לומר דבריתא דהמצניע אמיא כר"י דפליג לקמן אדרבנן ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק דבשחולב ממחק את הדד ומחליקו ואין נראה לר"י דבפרק חבית (לקמן קמד.) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ולר"ת מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה ולפירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה בדדין חשיב אוכל וכשחולב לתוך הקדרה (דהשתא) נמי הוי אוכל ולא דמי לדש שנשתנה ונראה לפירוש הקונטרס אלא כרבי יהודה דהאמר בפרק אע"פ (כתובות ס.) אמר רבי מרינוס גוזה יונק חלב בשבת מ"ט מפרק בלאחר יד הוא ומבקוט עבר לא גזרו רבנן ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס ואין נראה לומר דלף לרבנן אסור מדרבנן דמיחזי כמפרק ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי בלאחר יד ובמקוט עבר: [ועי' תוס' כתובות ס. ד"ה מפרק ותוס' יבמות קיד. ד"ה וקפבר]

אע"ג

והלכות מרובות. ת"ר הקוצר, הבוצר, הגודר, האורה, כולן מלאכה אחת הן. פי' פיסה, צרור של אדמה. מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי. קיי"ל כרב אשי דאמר אין דרך תלישה ולא דרך פריקה בכך. הא דאמר רבה מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר. קיי"ל כאביי דאמר אין עימור אלא בגידולי קרקע, ואינו חייב אלא כשמעמר ד' אמות ברה"ר. הדש (תנא) [הוא] המפרק הפסולת המחוברת באוכל (ומכיונן) [ומכיון] לברייה או כברה [בורייה] או בהרקדה. המנפץ, נופץ עפרורית מן האוכל, וכן המנפט, מולל שבלים. נמצא זורה הבורר והמרקד כולן מעבירין פסולת המעורבת באוכל

מסורת הש"ס

ט) [לעיל סט. יש"נו כריתות כ:, נעשין סה: ב"ק יט.]. ג) גי' רש"ל. ד) [נ"ל מחק עי' רש"ש כאנינים לעיל לה. ד"ה נמרא]. הזכר. ה) [מו"ק כ:]. ו) לקמן קמ: ע"ש. ז) ביצה ת. המצנה ר". ח) [לעיל יב. לה: לקמן קה: קו. קכ:]. פי' תוס' לקמן לב. ד"ה אם המת ומצינה ר"]. ט) כ"ל יבמות. י) [בי' הרמב"ם והרא"ש ובה"מ רבה וכן מוכח עמ"ש לעיל עב: על הגליון]. כ) [נ"ל המנפש פי' נאון המנקד האוכל מן שפרוריהו חייב משום דש וכן המנפש מולל שבלים עכ"ל הערוך ערך פץ]. ל) [נ"ל חסר אחת ניכרו]. מ) [ועי' תוס' לקמן לו: ד"ה ולר"ל ומתניי ובכ"ק כ. ד"ה ולר"ל]. נ) [דף פה.]. ס) נ"ל תמ.

הגהות הב"ח

(א) נב' דקניב סילקא וכי' אלי' משום נוטע והחורש: (ב) שם כשבה חייב משום חורש: (ג) יש"י ד"ה שאם עשאן וכו' שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וצריך וכו'. מדברי הרב אקיבא ע"ם ל"תשו'. מביאה דס"ל דלף היכא דלאינו מקלקל לגריך לאחה בדר מ"מ פטור אפילו ל"י דס"ל שאינו ע"מ לתפור לא מקרי מלאכה משוה וכ"ג מדבר הכ"מ פ"ו הלכה י מהלכות שבת. וקי"ל מהגיות לקמן דף קד ע"ב גם כמ"ש תוספות דאפי' לריי דמשמע פסיטא דיעמא ס"ל הא פסיטא דיעמא ליה כעצים להסמתם בהם אלא דעתה אינו עושה כן בשבילו מ"מ מיקרי ציעמא לגופה בהיא דלקמן דף קג בחלש עלינן בחרצא דלאי דיליה: תוס' ד"ה פטור וכו' לענ' הבר הגדל ממש. עי' בגר"ס בפרשת ראלה בפסחא ריחי לי אזר חמור:

לעזי רש"י

דישקאר(ר"ר [דישדיר"ר]). לפרוק (בהמה ממשאה).

מוסף רש"י

זומר חייב משום נוטע. המשום הזומר גדלי שפי (מו"ק ב.). **החופר גומא.** כונה בגין הוא ואם אינו צריך לה אלא לינות את הטפר, אע"פ שהמנין בגי אינו חייב משום כונה (ביצה ר"). **פטור עליה.** כדמפרש טעמא בפ"ק דחגיגה. דכיון דאין צריך אלא לעפרה ולא לנימה אינו כונה ולא מוקם אלא מקלקל, וכל המקלקלים פטורים (ביצה ח"). **משום מפרק.** הנוסח דכר ממקום שבגל כו ולא מן המחוכר אלא מן הפתים, יתולדה דדש הוא שמפרק הנוסח מקפיה (בתובות ס.).

רבינו חננאל (המשך)

משום בונה ובשדה משום חורש. וקי"ל בהני כולהו מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ה"מ במתקן אבל האי דחופר מקלקל הוא בין בביתא בין בשדה. וכי האי מילתא אמרו בהכל חייבין בראיה (חגיגה יז) שהן כהרוין החלוין בשערה, מקרא מעט

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com